

ΑΡΧΗ 1ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΩΝ

**ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΤΕΤΑΡΤΗ 4 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 2019 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΕΞΙ (6)**

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ**Αριστοτέλης, Ἠθικὰ Νικομάχεια, Β 6, 10-16**

Οἶον καὶ φοβηθῆναι καὶ θαρρῆσαι καὶ ἐπιθυμῆσαι καὶ ὀργισθῆναι καὶ ἐλεῆσαι καὶ ὄλως ἡσθῆναι καὶ λυπηθῆναι ἔστι καὶ μᾶλλον καὶ ἥττον, καὶ ἀμφοτέρωθεν οὐκ εὖ· τὸ δ' ὅτε δεῖ καὶ ἐφ' οἷς καὶ πρὸς οὓς καὶ οὐ ἔνεκα καὶ ὡς δεῖ, **μέσον** τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. Ὅμοίως δὲ καὶ περὶ τὰς **πράξεις** ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέσον. Ἡ δ' ἀρετὴ περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν, **ἐν οἷς** ἡ μὲν ὑπερβολὴ ἀμαρτάνεται καὶ ψέγεται καὶ ἡ ἔλλειψις, τὸ δὲ μέσον ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται· ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀρετῆς. Μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, **στοχαστικὴ** γε οὖσα τοῦ μέσου.

Ἔτι τὸ μὲν ἀμαρτάνειν πολλαχῶς ἔστιν (τὸ γὰρ κακὸν τοῦ **ἀπείρου**, ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἵκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν τοῦ πεπερασμένου), τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς (διὸ καὶ τὸ μὲν ῥάδιον τὸ δὲ χαλεπὸν, ῥάδιον μὲν τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ, χαλεπὸν δὲ τὸ ἐπιτυχεῖν)· καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἡ μεσότης·

ἔσθλοὶ μὲν γὰρ ἀπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί.

Ἔστιν ἄρα ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς, ὠρισμένη λόγῳ καὶ ᾧ ἂν ὁ **φρόνιμος** ὀρίσειεν. Μεσότης δὲ δύο κακιῶν, **τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν**· καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν ἐλλείπειν τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι, τὴν δ' ἀρετὴν τὸ μέσον καὶ εὕρισκιν καὶ αἰρεῖσθαι.

A1. α. 1) «**ἐν οἷς...**»: Σε ποιες λέξεις του αρχαίου κειμένου αναφέρεται ἡ αντωνυμία «οἷς»; (μονάδες 2)

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

2) «...τῆς μὲν καθ' ὑπερβολὴν τῆς δὲ κατ' ἔλλειψιν»: Σε ποια λέξη του αρχαίου κειμένου αναφέρονται οι φράσεις «τῆς μὲν», «τῆς δὲ»; (μονάδες 2)

(μονάδες 4)

β. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον αριθμό που αντιστοιχεί σε κάθε μία από τις παρακάτω περιόδους λόγου και δίπλα σε αυτόν τη λέξη «**Σωστό**», αν είναι σωστή, ή τη λέξη «**Λάθος**», αν είναι λανθασμένη, με βάση το αρχαίο κείμενο (μονάδες 3), και να τεκμηριώσετε κάθε απάντησή σας γράφοντας τις λέξεις/φράσεις του αρχαίου κειμένου που την επιβεβαιώνουν (μονάδες 3).

1. Η ακραία συμπεριφορά κατακρίνεται από το κοινωνικό σύνολο.
2. Η αρετή δεν στοχεύει μόνο στο μέσον.
3. Η αρετή είναι αποτέλεσμα επιλογής του ατόμου.

(μονάδες 6)

Μονάδες 10

B1. Να αναπτύξετε τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία ορίζει ο Αριστοτέλης την έννοια της μεσότητας, κάνοντας αναφορές στο κείμενο.

Μονάδες 10

B2. «**καὶ διὰ ταῦτ' οὖν τῆς μὲν κακίας ἢ ὑπερβολῆ καὶ ἢ ἔλλειψις, τῆς δ' ἀρετῆς ἢ μεσότης**»: Πώς συνδέεται το παραπάνω συμπέρασμα του Αριστοτέλη για την αρετή με τις αντιλήψεις των Πυθαγορείων;

Μονάδες 10

B3. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον **αριθμό** που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις φράσεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα και δίπλα σε αυτόν το **γράμμα** της λέξης ή φράσης από τη Στήλη Β που συμπληρώνει ορθά το νόημά της.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. Λόγω του πατέρα του ο Αριστοτέλης εξοικειώθηκε με την	α. ιατρική.
	β. πολιτική πρακτική.
	γ. ρητορική.
2. Συνάδελφος του Αριστοτέλη στα χρόνια της μαθητείας του στην Ακαδημία ήταν ο	α. Θεόφραστος.
	β. Σπεύσιππος.
	γ. Σωκράτης.

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

3. Η ευδαιμονία δεν είναι	α. αγαθό.
	β. ενέργεια της ψυχής.
	γ. κατάσταση.
4. Ο Αριστοτέλης πέθανε	α. στην Αθήνα.
	β. στα Στάγειρα.
	γ. στη Χαλκίδα.
5. Ο Εύδοξος επηρέασε τον Αριστοτέλη ως προς	α. τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα.
	β. την ποιητική του διάθεση.
	γ. την πολιτική του δράση.

Μονάδες 10

B4. α. Να γράψετε στο τετράδιό σας τον **αριθμό** που αντιστοιχεί σε καθεμία από τις λέξεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα και δίπλα σε αυτόν το **γράμμα** της πρότασης από τη Στήλη Β που αντιστοιχεί στην ορθή σημασία της λέξης, σύμφωνα με το κείμενο του Αριστοτέλη.

(μονάδες 5)

β. Να γράψετε μία περίοδο λόγου με καθεμία από τις λέξεις της Στήλης Α του παρακάτω πίνακα. Να χρησιμοποιήσετε την κάθε λέξη με διαφορετική σημασία από εκείνη που της δίνει ο Αριστοτέλης στο αρχαίο κείμενο. Οι λέξεις πρέπει να είναι στο ίδιο μέρος του λόγου και μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε οποιονδήποτε γραμματικό τύπο.

(μονάδες 5)

Στήλη Α	Στήλη Β
1. μέσον	α. κάθε τι που χρησιμοποιείται για την πραγματοποίηση ενός σκοπού
	β. το μεσαίο ή κεντρικό σημείο
2. πράξεις	α. ενέργειες για την πραγματοποίηση ενός έργου
	β. διοικητικές ενέργειες, αποφάσεις στο πλαίσιο λειτουργίας του κράτους

ΤΕΛΟΣ 3ΗΣ ΑΠΟ 6 ΣΕΛΙΔΕΣ

ΑΡΧΗ 4ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

3. στοχαστική	α. που έχει για στόχο
	β. που σκέφτεται
4. απείρου	α. που δεν έχει πείρα
	β. που είναι απεριόριστα μεγάλο
5. φρόνιμος	α. που σκέφτεται λογικά, με σύνεση
	β. που είναι υπάκουος, ήσυχος

Μονάδες 10**B5.****ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ****Μάρκος Αυρήλιος, Τὰ εἰς ἑαυτόν, 5.1**

Στο έργο του Τὰ εἰς ἑαυτόν ο Ρωμαίος στωικός φιλόσοφος Μάρκος Αυρήλιος συμβουλεύει τον εαυτό του για την επίτευξη της φιλοσοφικής ζωής.

— Όταν σηκώνεσαι με κακή διάθεση το πρωί, έχει πρόχειρη την σκέψη: «Σηκώνομαι για να επιτελέσω το έργο του ανθρώπου. Και στεναχωριέμαι ακόμη, που πάω να κάνω αυτό για το οποίο γεννήθηκα και βγήκα στον κόσμο; Ή μήπως γεννήθηκα για να μένω ξαπλωμένος και να ζεσταίνομαι μες στα στρώματα;».

— Μα αυτό μ' ευχαριστεί περισσότερο!

— Γεννήθηκες, λοιπόν, μόνο για την ευχαρίστηση; Μόνο για να παθαίνεις και όχι για να ενεργείς; Δεν βλέπεις τα μικρά φυτά, τα σπουργίτια, τα μυρμήγκια, τις αράχνες, τις μέλισσες, που το καθένα τους επιτελεί το έργο του συμβάλλοντας, στο μέτρο που του αναλογεί, στην τάξη του κόσμου; Κι εσύ, από την άλλη, δεν θες να κάνεις αυτά που αναλογούν στους ανθρώπους. Δεν βιάζεσαι να κάνεις αυτό που υπαγορεύει η φύση σου.

— Ναι, μα πρέπει να αναπαυόμαστε κιόλας.

— Πρέπει, συμφωνώ. Ακόμα και γι' αυτό, η φύση έχει δώσει το σωστό μέτρο, όπως μας έδωσε και το μέτρο του φαγητού και του πιοτού. Εσύ όμως πας να ξεπεράσεις το μέτρο, προχωράς πέρα από το αρκετό –στις πράξεις όχι ακόμη, αλλά μέχρι εκεί που σε παίρνει.

(μετάφραση Γ. Αβραμίδης)

ΑΡΧΗ 5ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

Αφού μελετήσετε το παραπάνω μεταφρασμένο απόσπασμα από το έργο *Τὰ εἰς ἑαυτὸν* και το απόσπασμα από τα *Ἠθικὰ Νικομάχεια* που σας δόθηκε, να διακρίνετε τι είναι αυτό που καθορίζει το μέτρο:

α) κατά τον Μάρκο Αυρήλιο (μονάδες 5) και

β) κατά τον Αριστοτέλη στον τελικό ορισμό της αρετής (μονάδες 5).

Μονάδες 10

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Θουκυδίδης, *Ἱστορίαι*, 1.75 (έκδ. Oxford Classical Texts)

Πριν από την έναρξη του Πελοποννησιακού Πολέμου, οι Αθηναίοι εξηγούν στους Λακεδαιμονίους για ποιους λόγους ανέλαβαν την ηγεμονία της Αθηναϊκής Συμμαχίας.

Ἄρ' ἄξιοί ἐσμεν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ προθυμίας ἔνεκα τῆς τότε καὶ γνώμης ξυνέσεως ἀρχῆς γε ἧς ἔχομεν τοῖς Ἑλλησι μὴ οὕτως ἄγαν ἐπιφθόνως διακεῖσθαι; Καὶ γὰρ αὐτὴν τήνδε ἐλάβομεν οὐ βιασάμενοι, ἀλλ' ὑμῶν μὲν οὐκ ἐθελησάντων παραμεῖναι πρὸς τὰ ὑπόλοιπα τοῦ βαρβάρου, ἡμῖν δὲ προσελθόντων τῶν ξυμμάχων καὶ αὐτῶν δεηθέντων ἡγεμόνας καταστῆναι· ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔργου κατηναγκάσθημεν τὸ πρῶτον προαγαγεῖν αὐτὴν ἐς τόδε, μάλιστα μὲν ὑπὸ δέους, ἔπειτα καὶ τιμῆς, ὕστερον καὶ ὠφελίας. Καὶ οὐκ ἀσφαλές ἔτι ἐδόκει εἶναι τοῖς πολλοῖς ἀπηχθημένους, καὶ τινων καὶ ἤδη ἀποστάντων κατεστραμμένων, ὑμῶν τε ἡμῖν οὐκέτι ὁμοίως φίλων, ἀλλ' ὑπόπτων καὶ διαφόρων ὄντων, ἀνέντας κινδυνεύειν· καὶ γὰρ ἂν αἱ ἀποστάσεις πρὸς ὑμᾶς ἐγίγνοντο. Πᾶσι δὲ ἀνεπίφθονον τὰ ξυμφέροντα τῶν μεγίστων πέρι κινδύνων εὖ τίθεσθαι.

Γ1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τη μετάφραση του παρακάτω αποσπάσματος: «**Ἄρ' ἄξιοί ἐσμεν [...] ἡγεμόνας καταστῆναι**».

Μονάδες 10

Γ2. Ποιους λόγους επικαλούνται οι Αθηναίοι για το γεγονός ότι ανέλαβαν την ηγεμονία της Αθηναϊκής Συμμαχίας;

Μονάδες 10

Γ3.α. «**ἐξ αὐτοῦ δὲ τοῦ ἔργου [...] ἀνέντας κινδυνεύειν**»: στο παραπάνω απόσπασμα να εντοπίσετε τα απαρέμφата (μονάδες

ΑΡΧΗ 6ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ - Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ & Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

3) και να μεταφέρετε το καθένα από αυτά στο β΄ ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ίδιου χρόνου και της ίδιας φωνής (μονάδες 3). (μονάδες 6)

Γ3.β. «**καὶ γὰρ ἂν αἱ ἀποστάσεις πρὸς ὑμᾶς ἐγίγνοντο**»: να ξαναγράψετε την πρόταση μεταφέροντας όλους τους κλιτούς τύπους της στον άλλο αριθμό (μονάδες 4).

Μονάδες 10

Γ4.α. «**Ἄρ' ἄξιοί ἐσμεν [...] ἐπιφθόνως διακείσθαι;**»: να μεταφέρετε την περίοδο στον πλάγιο λόγο εξαρτώντας την από τη φράση «Ἀθηναῖοι ἠπόρουν...», κάνοντας όλες τις απαραίτητες αλλαγές. (μονάδες 6)

Γ4.β. Στο απόσπασμα «**Καὶ γὰρ αὐτὴν [...] ἡγεμόνας καταστήναι**» να εντοπίσετε τις λέξεις που λειτουργούν συντακτικά ως αντικείμενα και τους ρηματικούς τύπους από τους οποίους εξαρτώνται.

(μονάδες 4)

Μονάδες 10

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

- 1.** Στο εξώφυλλο να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά σας στοιχεία. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. **Να μην αντιγράψετε** τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
- 2.** Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων, αμέσως μόλις σας παραδοθούν. **Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση.** Κατά την αποχώρησή σας, να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
- 3.** Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
- 4.** Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
- 5.** Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
- 6.** Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 17.00.

ΣΑΣ ΕΥΧΟΜΑΣΤΕ ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ

ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ

ΤΕΛΟΣ 6ΗΣ ΑΠΟ 6 ΣΕΛΙΔΕΣ